

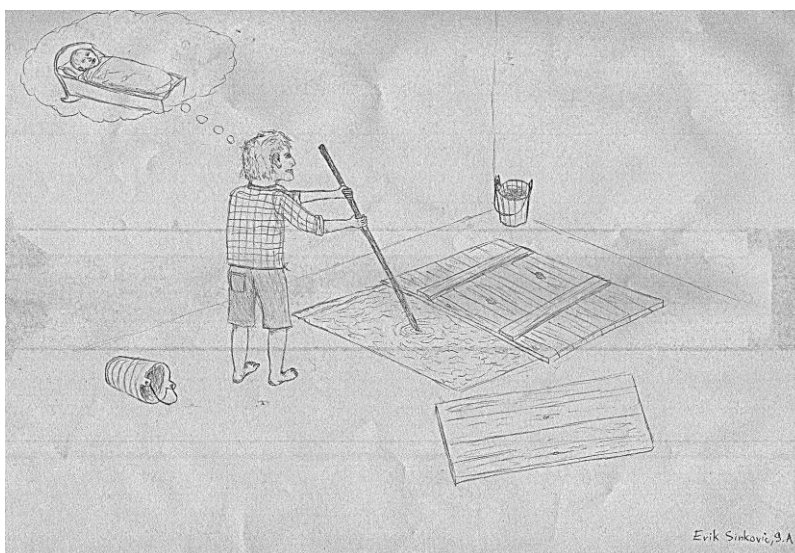
OSNOVNA ŠOLA DRAGOMIRJA BENČIČA BRKINA HRPELJE

VLOGA ŽENSK V PRETEKLOSTI

Raziskovalna naloga

OTROCI IZ KARAMONOVE »KALUŽE«

Babištvo v Brkinih, Čičariji, Matarsko-Podgrajskem podolju in Malem Krasu od 1920 do 1965

Učenci:

Mateja Zadnik, 8. b

Zala Dodič, 9. b

Sandi Benčič, 9. a

Erik Sinkovič, 9. a

Mentorice:

Daša Rebec

Lucija Prihavec

Mateja Rebec Hreščak

Hrpelje, marec 2011

KAZALO

KAZALO	1
1 UVOD	2
2 METODE DELA	3
3 POLITIČNE IN GOSPODARSKE RAZMERE NA PRIMORSKEM	5
4 PREGLED RAZVOJA BABIŠTVA NA PRIMORSKEM	7
5 BABIŠTVO NA PODROČJU BRKINOV, MATARSKO-PODGRAJSKEGA PODOLJA, ČIČARIJE IN KRASA (1920-1960)	10
5. 1 Od kod le prihajajo otroci?	10
5. 2 Prva bab'ca v Hrpeljah, Francka Benčič (po domače Midretova bab'ca)	12
5. 3 Bab'ca Marija Dobrila (po domače Karamonova bab'ca) in porodne zgodbe iz obdobja njenega delovanja.....	13
5. 4 Babice od sredine 50. do začetka 60. let 20. stoletja	28
6 ZAKLJUČEK	29
7 LITERATURA IN VIRI	30
7. 1 Literatura	30
7. 2 Spletni viri	30
7. 3 Pisni viri.....	30
7. 4 Pričevalec in pričevalke.....	31
8 PRILOGE	32

1 UVOD

V današnjem času je samoumevno, da ženska rodi v porodnišnici. Še pred nekaj desetletji, ko zdravstveni sistem še ni bil tako urejen kot danes, so ženske rojevale doma ob pomoči babic - porodničark.

Raziskovalna naloga obravnava delo babic - porodničark v šolskem okolišu Osnovne šole Dragomirja Benčiča Brkina Hrpelje, ki obsega področje Brkinov, Matarsko-Podgrajsko podolje, Čičarijo in Mali Kras.

Odločili smo se, da se bomo pri raziskovanju osredotočili na obdobje od začetka 20. do sredine 50. let 20. stoletja. To pa predvsem zaradi dveh razlogov:

- V tem času je v Hrpeljah delovala babica Marija Dobrila, po domače Karamonova bab'ca, o kateri smo zbrali precej podatkov in dokumentov. Predala nam jih je njena vnukinja Silva Bonassin.
- V tem obdobju so ženske v večini še vedno rojevale doma. Razgovore smo opravili s tremi ženskami, ki so rodile na svojem domu, in so nam zaupale svoje porodne zgodbe. Ena izmed njih je rodila prav ob pomoči omenjene bab'ce.

Naša raziskava temelji na pričevanjih žensk, na spominih in dokumentih iz osebnega arhiva Silve Bonassin. Precej podatkov nam je posredoval tudi lokalni raziskovalec preteklih dni, Vladimir Grželj, ki hrani mnogo dokumentov in slikovnega gradiva o naših krajih.

Naloga je razdeljena na tri vsebinske sklope. V prvem delu (poglavje 3) smo podali splošen zgodovinski pregled politične zgodovine Primorske, v katerem smo želeli predstaviti politične in gospodarske dogodke, ki so zaznamovali primorske kraje in ljudi. V 20. stoletju so bili naši kraji gospodarsko odvisni od Trsta, kjer so bile tudi najbližje zdravstvene ustanove. V primeru kompliciranega poroda je babica ženske napotila v tržaško porodnišnico.

V drugem delu (poglavje 4) smo na kratko predstavili razvoj babištva na Primorskem od začetkov do sredine 20. stoletja.

Osrednji del naloge je predstavljen v tretjem delu (poglavje 5). Ta del temelji na našem raziskovanju, ki smo ga časovno omejili na čas od leta 1920 do leta 1965, ko ženske iz naših krajev niso več rojevale na svojih domovih, ampak v porodnišnicah.

2 METODE DELA

Na prvem srečanju zgodovinskega krožka sva se mentorici z učenci dogovorili, da bomo skupaj raziskali delovanje babic v naših krajih. Najprej smo poiskali ustrezno literaturo o babištvu in porodništvu. Ugotovili smo, da za naše področje ni bila opravljena na to temo še nobena raziskava. Ustrezne članke, ki smo jih našli na svetovnem spletu, smo natisnili in jih skupaj pregledali in prebrali. Knjige smo si izposodili v knjižnici.

Za pomoč pri iskanju gradiva smo vprašali tudi lokalnega zgodovinarja, Vladimirja Grželja, avtorja knjige Kronika Hrpelj. Prosili smo ga, če nas lahko obišče na šoli. Z veseljem se je odzval našemu vabilu. S seboj je prinesel svoje zapise in fotografije o bab'cah, ki so delovale v naših krajih. Povedal nam je zanimive zgodbe iz svoje mladosti. Njegovo pripoved smo posneli in zapisali. Povabil nas je, naj si pridemo ogledat njegovo zbirko starih fotografij. Dal nam je telefonsko številko gospe Silve Bonassin, vnukinje bab'ce Marije Karamonove, ki je delovala v teh krajih.

Podatke o babištvu in porodništvu smo zbirali tudi s pomočjo vprašalnika, ki smo ga sestavili skupaj z učenci. Učenci so morali poiskati starejše domačinke, ki so rodile na domu. Z njimi so naredili intervju, ki so ga morali tudi zapisati.

Glede na to, da dve pričevalki ne živita več v Hrpeljah, sva intervjuje z njima opravili po telefonu kar mentorici. Prav tako so nam na upravni enoti Hrpelje po telefonu predali podatke iz rojstnih knjig. Izrazili so namreč željo, da zaradi varovanja osebnih podatkov, učencev ne pripeljemo k njim na obisk. Mentorici sva vse podatke, ki sva jih dobili po telefonu zapisali in jih z skupaj z učenci pregledali.

Silva Bonassin nam je poslala dokumente in slike svoje none, bab'ce Marije Karamonove, katere smo z učenci skrbno preučili. Odšli smo na obisk k Vladimirju Grželju, ki nam je pokazal osebno zbirko starih fotografij in dokumentov, v kateri smo našli fotografije oblačil za dojenčke iz 20. let 20. stoletja.

Šli smo pogledat hiši v katerih sta živeli bab'ci. Hiša Midretove bab'ce je danes obnovljena, v njej je pekarna. Na njenem dvorišču stoji obnovljen vodnjak iz katerega naj bi prva hrpeljska bab'ca nosila otroke. Ogledali smo si tudi zapuščeno hišo Marije Karamonove. »Kaluže« si na žalost nismo mogli ogledati, ker nismo našli ključa, ki odpira vrata v ta prostor.

Ko smo zbrali dokumente, fotografije in strokovno literaturo, sva učencem predstavili pravila pisanja raziskovalnih nalog. Posebej sva poudarili, da morajo biti natančni pri navajanju podatkov o izvoru informacij, ki jih navajajo v nalogi. Učenci so sodelovali pri obdelavi dokumentov in fotografij.

Pri raziskovalnem delu in nastajanju naloge so ves čas aktivno sodelovali Sandi Benčič (9. a), Zala Dodič (9. b) in Mateja Zadnik (8. a). Učenec Erik Sinkovič (9. a) se nam je pridružil pri ogledu Karamonove domačije. Z nami je šel tudi na dom Vladimirja Grželja, ki nam je ob tej priložnosti povedal zgodbo o tem, kako je kot majhen fantič iskal dojenčke v Karamonovi kaluži. Po tej pripovedi je Erik narisal risbo, ki je vključena v raziskovalno nalogo.

Učence je najbolj pritegnilo delo na terenu, raziskovanje prostorov v stari in zapuščeni Karamonovi domačiji. Z veseljem in zanimanjem so pregledovali stare fotografije in dokumente.

3 POLITIČNE IN GOSPODARSKE RAZMERE NA PRIMORSKEM

Brkinci in Kraševci so od nekdaj veljali za klene in trmaste ljudi, ki so znali preživeti v težkih razmerah. Narava je bila neusmiljena in skromna, zato so v teh krajih preživeli le najbolj iznajdljivi in močni ljudje.

Naselje Hrpelje je prvič omenjeno leta 1304 in sicer v listini, v kateri gre za tožbo med gospodo Fifenberg in tržaškim škofom. V začetku 14. stoletja so nastale tudi okoliške vasi (Grželj, 2004).

Do začetka prve svetovne vojne je bilo področje Brkinov in Krasa pod Habsburžani, oziroma pod Avstrijsko monarhijo. Prebivalci teh krajev so bili gospodarsko vezani na bližnji Trst, ki je bil od leta 1719 svobodna luka habsburškega cesarstva. Ljudje na Hrpeljskem in v Brkinih so se ukvarjali s kmetijstvom. V Trst so vozili prodajati led, ki so ga spravljali v ledenicah, drva, del pridelka in si s tem omogočili lažje preživetje (Grželj, 2004).

Skozi Hrpelje in Kozino so vodile pomembne trgovske poti. To območje je bilo križišče poti v smereh Trst–Reka in Ljubljana–Koper. Poleg poštnih in trgovskih poti so vzporedno potekale poti razbojnikov. Trgovina je pripomogla k razvoju kraja. V času Ilirskih provinc je francoska nadoblast strogo kaznovala razbojnike in roparje (Grželj, 2004).

Položaj Slovencev na Primorskem se je spremenil po prvi svetovni vojni. 12. 11. 1920 je Kraljevina SHS v Rapallu zaradi mednarodnega pritiska podpisala dvostransko pogodbo z Italijo, s katero je zapečatila usodo pol milijona slovenskih in hrvaških prebivalcev. Italija je dobila Goriško, Gradiško, Trst z okolico, okraje Postojna, Logatec, Grčarevec, Planino, Kanalsko in Zgornje soško dolino, poleg tega še Zadar z otoki in Istro brez Kastavščine in Krka. Vsi ti kraji so dobili ime Venezia Giulia ali Julijska Benečija (kasneje Julijska krajina) (Gombač, 1996).

Slovensko primorje je bilo z Julijsko Benečijo po prvi svetovni vojni priključeno k Italiji (Svetovna zgodovina od začetkov do danes, 1976). Na Primorskem so Italijani zatirali slovenski jezik, zapirali slovenske šole, prepovedali kulturna in športna društva (Kacin Wohinz, 2004). V povojnem obdobju je bilo v Trstu ukinjenih veliko industrijskih obratov, ki so nastali pod Avstro–Ogrsko monarhijo. Z njenim razpadom, z razvrednotenjem avstrijske krone in s propadom velikega dela tržnega prostora, ki je pred vojno obsegalo celo Avstro –

Ogrsko, so propadli številni industrijski obrati v Trstu (Gombač, 1996). Predelovalna industrija in ladjedelništvo sta pomenila kruh in zaslužek mnogim Slovencem iz zaledja, ki so se drugače preživljali le s trdim delom na poljih. Na področju, ki ga je Italija dobila po prvi svetovni vojni, je italijanska država izvajala raznarodovalno politiko. Ta je predvidevala uničenje slovenskega gospodarstva, razslojevanje slovenske intelektualne vodilne strukture, zmanjšanje slovenskega prebivalstva, odpravo slovenskega šolstva, kulture in časopisja ter brisanje vseh identifikacijskih simbolov slovenskega prebivalstva (osebnih imen in priimkov, imen krajev, ...) (Kacin Wohinz, 2004). V Hrpeljah je italijanska nadoblast poitalijančila veliko priimkov in izvajala teror nad slovenskim prebivalstvom (Grželj, 2004). Ljudje so lahko ohranjali slovenski jezik in kulturo le v ilegali, v raznih kulturnih pevskih krožkih, pri slovenskem verouku in znotraj družinskega kroga (Cencič, 1997).

Po kapitulaciji Italije, 8. septembra 1943, je prišlo na Primorskem do vseljudske vstaje. S tem so ljudje izrazili željo po združitvi z matično domovino in ostalim slovenskim ozemljem. Enote partizanske vojske so štirinajst dni branile prodor nemških enot iz Furlanije na vzhod Slovenije (Vidic, 2000).

Že v začetku leta 1944 je vodstvo osvobodilne fronte organiziralo ljudsko oblast na posameznih področjih zahodnega dela Primorske, ki so kasneje prerasla v osvobodjena ozemlja. Volja in želja po svobodi je prebivalce Hrpelj, Kozine in Brkinov gnala, da so se vključevali v partizanska odporniška gibanja. Domačini so bili v boju enotni in zelo dobro organizirani (Grželj, 2004).

Po koncu II. svetovne vojne je bilo področje hrpeljsko-kozinske občine priključeno k Federativni Ljudski republiki Jugoslaviji.

V »prepišnih« letih je življenje običajnih ljudi potekalo po ustaljenih tirih. Medtem ko so divjale vojne, oblast prevzemali različni zavojevalci, so ljudi v težkih vojnih časih razveseljevala rojstva, ki so pomenila upanje in željo po lepši prihodnosti.

4 PREGLED RAZVOJA BABIŠTVA NA PRIMORSKEM

Do sredine 50. let prejšnjega stoletja je večina žensk rodila na svojem domu. Nekaterim so pri porodih pomagali kar njihovi možje, ki so bili vajeni tega opravila pri živini. Včasih se je zgodilo, da je ženska rodila sama ob poti ali sredi polja, saj je bilo v navadi, da je nosečnica opravljala težka kmečka dela na polju vse dokler ni začutila popadkov (Borisov, 1995).

Najpogosteje so seveda porodnicam pomagale ženske, ki so že rodile in o katerih so ljudje menili, da imajo največ smisla za pomoč pri porodih. Te ženske, imenovane babice, so »*bile nosilke porodniškega znanja v mejah svojega življenjskega prostora*« (Rožman, 1997, str. 245).

Strokovno znanje teh babic je bilo pomanjkljivo. Pri svojem delu so se pogosto zatekale k različnim urom, ljudskim vražam in ljudski medicini. V vseh slovenskih pokrajinah so za lajšanje bolečin pri porodu uporabljali zelišča in uroke. Kot navaja Möderndorfer, so tržaški Slovenci pred porodom v vodo položili neko za pest debelo okroglo rastlino. Ko se je ta razprla v čašo, je to po ljudskem verovanju ženski olajšalo porod. V prav vseh slovenskih pokrajinah pa so babice porodnicam postregle z alkoholnimi pijačami (Möderndorfer, 1964). Smrtnost med porodnicami in dojenčki je bila zelo visoka (Borisov, 1980).

Do sredine 18. stoletja so se ženske, ki so želele postati babice, lahko izobraževale na dva načina. Vse, ki jih je porodništvo zanimalo in veselilo, so lahko obiskovale tečaje pri t.i. »*všegarjih*« (učiteljih porodništva) ter jih spremljale pri porodih. Ko so si pridobile dovolj znanja, so pri njih opravile izpit. Takšno kvalifikacijo so lahko pridobile tudi ženske, ki so brez predhodne strokovne izobrazbe pomagale pri porodih. Ko so menile, da so pridobile dovolj znanja, so lahko opravljale izpit pri že prej omenjenih »*všegarjih*«. Če so izpit opravile, so pridobile naziv »izprašana babica«. Vse izprašane babice so nato morali potrditi deželni uradi ali zdravstvene komisije – s tem so dobile naziv »potrjena babica«. In ko so potrjene babice zaprisegle, so postale »zaprisežene« babice. Ta dva načina izobraževanja in izpraševanja babic sta bila mogoča vse do leta 1812, ko je država prepovedala »všegarjem« izobraževanje na področju babištva (Lavrič, 1953).

V slovenskih pokrajinah so se razmere na področju porodništva začele izboljševati v času Marije Terezije (1740-1780). Avstrijska vladarica je na Dunaj povabila nizozemskega zdravnika Gerharda van Swietena z namenom, da pomaga pri ureditvi zastarelega zdravstvenega sistema, še posebej na področju kirurgije in porodništva. Pri porodih je

namreč zaradi pomanjkljive strokovne pomoči umrlo veliko porodnic in dojenčkov. Swieten je bil mnenja, da je najprej potrebno urediti sistem izobraževanja za babice, saj le strokovno usposobljene babice lahko pripomorejo k izboljšanju porodne pomoči in s tem zmanjšanju smrtnosti pri porodih. Zato je v avstrijskih glavnih deželnih mestih odprl babiške šole, v slovenskih deželah sta bili prvi šoli ustanovljeni v Ljubljani in Celovcu (1753).

Na Primorskem se je porodniška stroka razvijala počasi, saj na tem področju ni bilo babiške šole oziroma tečajev vse do začetka 19. stoletja. Nekaj babiških učenk iz slovenskega dela Istre se je šolalo v Ljubljani. Med leti 1790-1805 so učenkam, ki so prihajale iz Primorske omogočili brezplačno bivanje v internatu, vendar se kljub temu niso prav pogosto odločale za šolanje v »oddaljeni« Ljubljani (Borisov, 1980).

Ker je na tem področju močno primanjkovalo šolanih babic, so leta 1815 v Trstu odprli babiško šolo, ki je bila tudi prva tovrstna šola na področju Primorske. Pouk je potekal v italijanskem in slovenskem jeziku vse do leta 1924, ko je fašistična oblast prepovedala rabo slovenščine. Na tržaški šoli so leta 1880 izdali tudi babiško učno knjigo v slovenskem jeziku, z naslovom Kratek poduk o babičevanju (Lavrič, 1953).

S prihodom šolanih babic na podeželje se je oskrba porodnic in novorojenčkov izboljšala. Konec 19. in začetku 20. stoletja je imela skoraj vsaka večja vas in naselje v bližini Trsta šolano babico (Kovačič, 1997). Vendar so se te babice pogosto pritoževale nad nešolanimi babicami, tako imenovanimi »mazačkami«, ki so zaradi neustreznega znanja pogosto zakrivile smrt porodnic in dojenčkov. Oblasti so že od sredine 18. stoletja skušale s številnimi predpisi, zakoni urediti delo babic in preprečiti delovanje »mazačk«. Vendar so bile pri pregonu precej neuspešne, saj so mnogi ljudje nešolane babice ščitili, ker je bila njihova pomoč brezplačna. Kljub strogim zakonskim prepovedim in kaznim pa so »mazačke« pomagale pri porodih še tik pred začetkom druge svetovne vojne in tudi po njej (Borisov, 1980).

V času italijanske oblasti so na področju Istre, Brkinov, Krasa opravljale porodniško pomoč krajevne babice in zdravniki splošne prakse. V bolnišnici v Kopru in Piranu so uredili manjšo porodno sobo, kjer so lahko rodile nezakonske in revne matere. Večina žensk pa je rojevala na svojem domu. Zapletene porodniške primere so pošiljali v tržaško porodnišnico (Borisov, 1980).

Po letu 1945 sta bili na področju južne Primorske dve porodnišnici. Prva v Kopru, druga, ustanovljena 1950 v Postojni. Zaradi sodobnih trendov razvoja zdravstvenega varstva v

povojni Jugoslaviji je v začetku 50. let 20. stoletja začelo upadati število porodov na domu. Rojevanje v porodnišnici je bilo varnejše tako za porodnico kot za novorojenčka, saj je bila strokovna oskrba v teh ustanovah boljša. Do začetka 50. let 20. stoletja je večina žensk še vedno rodila na svojem domu. Od leta 1952 pa se je število porodov v porodnišnicah povečevalo. Leta 1960 je bilo že 80% porodov v porodnišnicah (Kralj, 2003).

Zato je babiško delo, vezano izključno na pomoč pri porodu, doživelo velike spremembe, saj je v tem času postajalo vodenje poroda zunaj porodnišnice velika izjema. Terenske babice pa so postale bolj preventivne delavke na področju varstva mater in otrok pred porodom in po njem (Košir, 2003).

5 BABIŠTVO NA PODROČJU BRKINOV, MATARSKO-PODGRAJSKEGA PODOLJA, ČIČARIJE IN KRASA (1920-1960)

5.1 Od kod le prihajajo otroci?

Poznamo številne zgodbe, ki govorijo o tem, kako otroci pridejo na svet. Večina nas je že slišala za štoklje, ki prinašajo dojenčke. V Hrpeljah pa so si starši za male radovedneže izmislili drugačno zgodbo. Povedal nam jo je naš edini moški pričevalec, gospod Vladimir Grželj:

»Ko so otroci vprašali svoje starše, kako so prišli na svet, je bil odgovor takle: Marija Karamonova, bab'ca te je ulovila v njeni kaluži¹ in tako si prišel k nam. Kaj nisi še nikoli od drugih otrok slišal, da ima bab'ca Marija v svoji hiši kalužo, kjer nabavlja otroke? Ko si ata in mama zaželite otroka, gresta preprosto k bab'ci Mariji in ona s posebnim »koucem«² pomeša po kaluži in s »kalalnikom«³ ujame otročička ter ga izroči čakajočim staršem. In če so otroci še naprej spraševali, kako to, da so pri sosedovih dobili pet deklet, ko so si tako močno želeli fantiča, so zgodbo nadaljevali. Pri Karamonovi kaluži je zelo temno in zato bab'ca zajame, kar zajame. Preveč svetlobe bi najbrž škodovalo vsem ostalim otrokom in tako nihče ne bi dobil več zdravega in lepega otroka.

Otroci smo sicer dvomili o resničnosti te zgodbe, vendar nihče ni bil tako pogumen, da bi šel sam pogledat v kalužo. Vsi smo se namreč bali, da bi ob mešanju prišlo ven veliko otrok. In kam bi jih potem razdelili? Prepričani smo bili, da je imela bab'ca Marija svoj razpored.« (Grželj, 1940, Hrpelje).

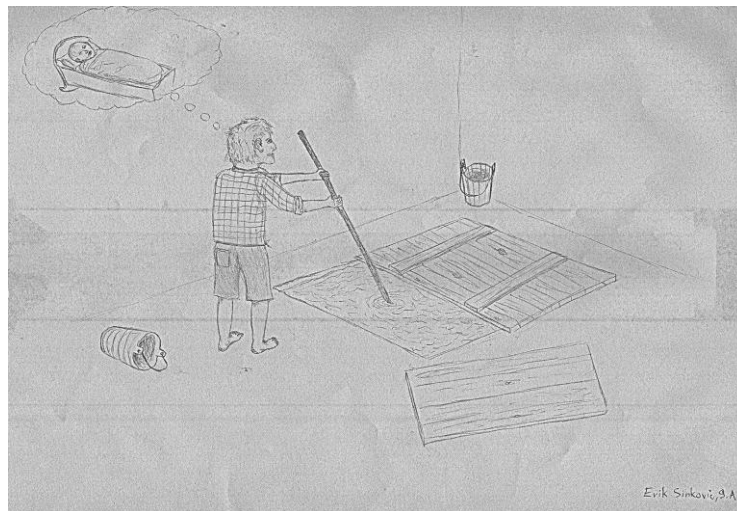
Nekega dne je gospod Grželj, takrat osemletni fant, izkoristil priložnost in šel pogledat, kako je z dojenčki v Karamonovi kaluži. *»Ker sem pasel bab'cine koze, sem večkrat šel tudi v prostor, kjer je bila kaluža. Le pokrova nisem nikoli odprl. In končno se mi je enkrat ponudila priložnost. Bab'ca Marija je rekla, da odhaja v oddaljeno vas na porod (nisem vedel, kaj to*

¹ V Hrpeljah smo vse luknje, v katerih se je nabirala voda imenovali kaluže. Posebej imenitne so bile tiste kaluže, v katerih je bila izvirna voda. In takšna je bila v hiši Marije Dobrila. Velika je bila 1,5 x 1,5 metra in globoka vsaj 2 metra. Pokrita je bila z lesenim pokrovom, ki si ga odmaknil, ko si hotel zajeti vodo (povzeto po Grželj).

² kolom

³ vedrom

pomeni) in da je ne bo nazaj dolgo časa. Rekla mi je, da naj koze kar sam privežem in jih napojim. Koze sem zavezal k jaslim. Z velikim strahom in spoštovanjem sem odprl pokrov kaluže in zajel vodo. Pokrova nisem takoj zaprl, ker sem imel še en načrt. Ko so se koze napile vode, sem pospravil »kalavnik«. V kotu nad kalužo sem zagledal lep, skoraj na novo narejen »kouc«. Spoštljivo sem ga prijel, pazljivo vtaknil v vodo in začel počasi mešati. Res počasi. Da ne bi poškodoval kakšnega otroka v vodi. Mešal sem počasi, nato malo hitreje in z večjo močjo. Nič. Zgodilo se ni nič. Še malo sem pomešal, vendar kljub mešanju otroci niso prišli na površje. Pokril sem kalužo, zaprl vrata in žalosten odšel domov. Nekaj je bilo narobe z zgodbo o otrocih iz Karamonove kaluže. Čez nekaj časa sem šel k nonotu in še njega vprašal, kako je prišel na svet. Razmišljal sem, da ga bab'ca Marija gotovo ni ujela v kaluži, saj je bil precej starejši. In kaj sem izvedel? Da njega res ni prinesla bab'ca Marija iz kaluže, ampak Midretova bab'ca iz »štirne«. Očitno smo vsi Hrpeljci in Hrpeljke prišli iz lukenj z vodo.« (Grželj, 1940, Hrpelje).

Slika 1: Iskanje dojenčkov v kaluži (avtor: Erik Sinkovič, 9. a, narisal po pripovedi V. Grželja)

Karamonove Marije in njene hiše se dobro spominja tudi naša pričevalka Anica Benčič iz Materije. Povedala nam je, da je kot majhna deklica občudovala njeno lepo hišo, vendar pa se je zelo bala temnega prostora, v katerem je bila kaluža (Benčič, 1930, Materija).

Zgodbo o dojenčkih, ki so jih prinesli iz izvirov, smo zasledili tudi v dveh vaseh v bližini Hrpelj. V Velikih Ločah so ljudje pripovedovali, da dojenčke prinesejo iz bližnjega studenca (Cergol, 1922, Velike Loče). V Materiji pa je krožila zgodba, da pridni otroci pridejo iz čistega Povžanskega kala, poredni pa iz umazanega (Benčič, 1930, Materija).

5. 2 Prva bab'ca v Hrpeljah, Francka Benčič (po domače Midretova bab'ca)

Najverjetneje je bila prva šolana babica, ki je delovala v Hrpeljah, Francka Benčič. Dokumentov o njeni izobrazbi sicer nismo našli, vendar so gospo v teh krajih vsi imenovali Midretova bab'ca. Zato sklepamo, da je imela ustrezno izobrazbo za opravljanje tega poklica (Grželj, 1940, Hrpelje).

Z družino je živela v hiši, ki stoji ob glavni cesti v Hrpeljah. Na dvorišču so imeli vodnjak – »štirno«, iz katerega naj bi Midretova bab'ca prinašala dojenčke.

Edino pričevanje o njenem delu smo zasledili v pripovedi gospe Anice Benčič iz Hrpelj. Povedala, da je bila Midretova bab'ca njena sorodnica in da ji leta 1948, kljub temu da je bila takrat že upokojena, pomagala pri rojstvu prvega otroka. Porod je bil zelo težek, trajal je dva dneva, saj je bil otrok narobe obrnjen. Bab'ca je med ljudmi veljala za zelo dobro usposobljeno, pri tem porodu je to prav gotovo še enkrat dokazala (Benčič, 1922, Hrpelje).

Slika 2: Obnovljena hiša Midretove bab'ce (fotografirali člani zgodovinskega krožka, februar 2011).

Slika 3: Obnovljen vodnjak na dvorišču (fotografirali člani zgodovinskega krožka, februar 2011).

5. 3 Bab'ca Marija Dobrila (po domače Karamonova bab'ca) in porodne zgodbe iz obdobja njenega delovanja

O delu in življenju Marije Dobrila smo največ podatkov pridobili iz pisma, ki nam ga je poslala njena vnukinja, gospa Silva Bonassin. V njem je zapisala spomine na leta, ki jih je v času druge svetovne vojne preživela pri svoji noni v Hrpeljah.

Marija Dobrila se je rodila 8. avgusta 1890 na Karamonovi domačiji v Hrpeljah.

Slika 4: Fotografija Marije Dobrila (slikano leta 1918, osebni arhiv Silve Bonassin).

Slika 5: Fotografija Marije Dobrila (slikano leta 1921 v Opatiji, osebni arhiv Silve Bonassin).

Naziv diplomirane babice je pridobila leta 1922, ko je uspešno zaključila babiško šolo v Trstu.

Diploma di Levatrice.

La Direzione della Scuola d'Ostetricia in Trieste

certifica che Maria Dobrila nata _____ nativa di Hrpelje
 pertinente a Mattina ha frequentato in conformità alle prescrizioni il corso per levatrici, si è indi
 sottoposta li 10 aprile 1922 davanti alla Commissione esaminatrice, a luogo costituita, all'esame rigoroso
 per levatrici con esito distinto ed ha con ciò dimostrato in modo corrispondente di essere abile
 all'esercizio della pratica di levatrice.

Atteso che la stessa ha prestato li 12 aprile 1922 dinanzi al sottoscritto direttore la prescritta
 promessa solenne, essa è autorizzata a esercitare in base a questo diploma nel territorio della Venezia Giulia,
 dopo regolare insinuazione alla competente Autorità del luogo ove intende di fissare il suo domicilio, la pratica
 di levatrice.

La Direzione della Scuola d'Ostetricia per levatrici in Trieste.

Trieste, li 12 aprile 1922

[Signature]
 Medico provinciale e coesaminatore.

[Circular Stamp: R. Scuola Ostetrica in Trieste]

[Signature: Prof. Lidio Wolpert]
 Direttore della Scuola d'Ostetricia per levatrici
 in Trieste
 Presidente della Commissione esaminatrice.

Conferma di aver ricevuto all'atto di prestare la mia promessa solenne un esemplare della vigente istruzione di servizio per levatrici.

Maria Dobrila

[Signature]
 Si è regolarmente insinuata per
 l'esercizio della pratica di levatrice

[Signature]
 Si è regolarmente insinuata per l'esercizio della pratica
 di levatrice.

[Signature]

Slika 6: Babiška diploma Marije Dobrila (osebni arhiv Silve Bonassin).

4		Albo Professionale Ostetriche	
BRESCIANI ANTONLOVICH Lucia fu Giuseppe (Antignana d'Istria 17-1-1891), Antignana d'Istria - Diploma Trieste 1915 - Condotta.	P.N.F. 1928	Albo 1937	Sind. 1937
BROSOLO MIANI Teresa fu Giov. Batt. (Piemonte di Grignana (Istria) 11-3-1880), Piemonte di Grignana - Diploma Trieste 1904 - Libera esercente.		Albo 1936	Sind. 1936
BRUSSI UTEL Caterina fu Antonio (Capodistria 3-12-1884), Capodistria - Diploma Trieste 1911 - Libera esercente.		Albo 1936	Sind. 1936
BULIAN COZIEL Giovanna fu Giovanni (Albona d'Istria 2-4-1881), Arsia d'Istria - Diploma Trieste 1905 - Condotta.	P.N.F. 1933	Albo 1936	Sind. 1932
CAMPOGIANI Maria di Vincenzo (Sarnano (Macerata) 27 genn. 1915), Buie d'Istria - Diploma Camerino 1939 - Condotta.	P.N.F. 1935	Albo 1939	Sind. 1939
CAVO VALENTA Giovanna fu Giuseppe (Buie d'Istria 16 genn. 1916), Momiano di Buie - Diploma Trieste 1940.	P.N.F. 1940	Albo 1940	Sind. 1940
CERNECCA SERRAVALLO Antonia fu Bortolo (Visinada d'Istria 12-1-1879), Visinada d'Istria - Diploma Trieste 1914 - Libera esercente.		Albo 1936	Sind. 1936
CERNUL CLAPCI Tranquilla di Marco (Albona d'Istria 1-6-1885), S. Domenica di Albona (Istria) - Diploma Trieste 1921 - Condotta.		Albo 1936	Sind. 1936
CEROVAZZI DRASSICH Giovanna fu Antonio (Pinguente d'Istria 9-3-1880), Lanischie d'Istria - Diploma Trieste 1913 - Condotta.	P.N.F. 1935	Albo 1938	Sind. 1938
CNAPPI BATTELLI Maria di Giovanni (Albona d'Istria 3-9-1901), S. Annunziata d'Albona - Diploma Trieste 1934 - Condotta.	P.N.F. 1934	Albo 1936	Sind. 1936
COCIANCICH Maria Luisa fu Antonio (Pola 1-5-1907), Monte di Capodistria - Diploma Trieste 1934 - Condotta.	P.N.F. 1933	Albo 1936	Sind. 1936
COMICI VERBANA Gioconda fu Francesco (Albona 17 apr. 1891), Arsia - Diploma Trieste 1924 - Libera esercente.	P.N.F. 1938	Albo 1941	Sind. 1941
COMPARI GABROVEZ Antonia fu Antonio (Pettau (Germania) 11-4-1868), Marzana di Dignano - Diploma Trieste 1901 - Libera esercente.		Albo 1936	Sind. 1936
CONTI PICOCO Elena di Cosimo (Castellaneto (Taranto) 13-11-1918), Pisino d'Istria - Diploma Trieste 1937 - Libera esercente.	P.N.F. 1927	Albo 1940	Sind. 1940
CORETTI VATTOVAZ Antonia fu Antonio (Bertocchi di Capodistria 4-1-1886), Bertocchi di Capodistria - Dipl. Trieste 1914 - Condotta.	P.N.F. 1937	Albo 1936	Sind. 1932
CORONICA ORZAN Caterina fu Giorgio (Umago d'Istria 10-5-1883), Umago d'Istria - Diploma Trieste 1906 - Condotta.	P.N.F. 1933	Albo 1934	Sind. 1934
CULOT GIACUZZO Anna fu Valentino (Isola Morosini (Trieste) 26-7-1903), Parenzo d'Istria - Diploma Padova 1937 - Condotta.	P.N.F. 1936	Albo 1937	Sind. 1937
CUMIN MARASSICH Floriana fu Giuseppe (Valle d'Oltra (Trieste) 14-9-1889), Lanischie d'Istria - Diploma Trieste 1919 - Condotta.	P.N.F. 1936	Albo 1938	Sind. 1934
DAUS VISOVICH Caterina fu Martino (Pola 8-1-1886), Pola , via del Capitano 5 - Diploma Trieste 1911 - Libera esercente.		Albo 1936	Sind. 1930
DAVOLI BALDINI Giacomina fu Antonio (Albona d'Istria 14-9-1883), Pola , via Giovia 28 - Diploma Trieste 1907 - Libera esercente.	P.N.F. 1938	Albo 1936	Sind. 1929
DEMORI ROSELLA Leonilda di Matteo (Cittanova d'Istria 17-1-1887), Pola , via Vergerio 7 - Diploma Trieste 1919 - Libera esercente.		Albo 1936	Sind. 1926
DEPANCHER BENDI Virginia fu Giovanni (Capodistria 25-5-1901), Capodistria (Istria) - Diploma Trieste 1927 - Condotta.	P.N.F. 1935	Albo 1932	Sind. 1936
DOBRILLA Maria fu Giovanni (Erpelle d'Istria 8-8-1890), Erpelle d'Istria - Diploma Trieste 1922 - Libera esercente.	P.N.F. 1935	Albo 1936	Sind. 1926

Slika 7: Stran s seznama strokovno izobraženih babic za področje Istre v času italijanske oblasti. Na njem navedena tudi Marija Dobrila.

Med dokumenti, ki jih je poslala gospa Bonassin, smo našli tudi učbenik za babice, katerega avtor je bil dr. Valenta in je izšel v Ljubljani leta 1911. V času šolanja Marije Dobrila so ta učbenik uporabljali tudi na babiški šoli v Trstu.⁴

Učna knjiga za babice.

Iz dal

dr. Alfred Valenta pl. Marchthurn

c. kr. profesor porodništva, vodja kranjske porodnišnice in oddelka za
ženske bolezni, c. kr. sanitetni svetnik i. t. d.

Druga, pomnožena izdaja.

S 60 slikami.

V Ljubljani.

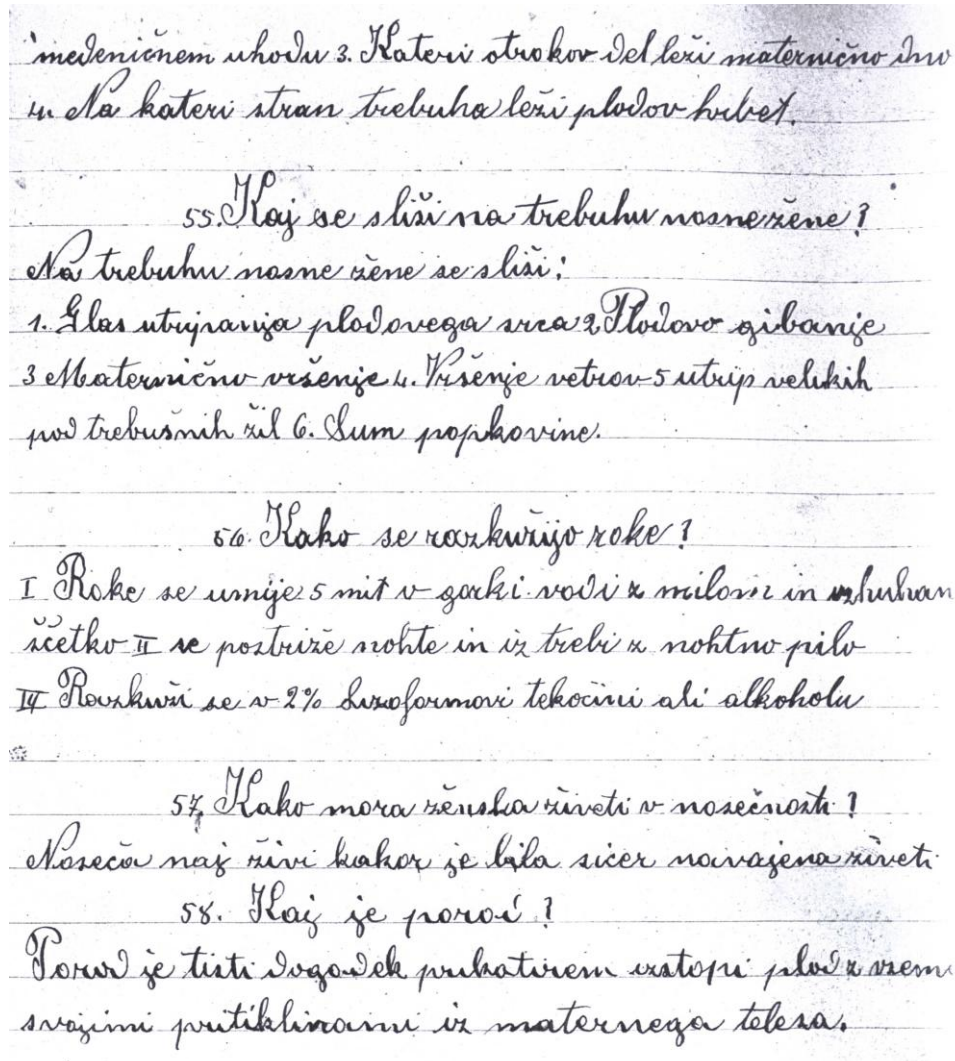
Založil Rihard Drischel.

1911.

Slika 8: Naslovnica učbenika (osebni arhiv Silve Bonassin).

⁴ Za izobraževanje babic so bili zelo pomembni babiški učbeniki. Kot navaja Kralj, je od ustanovitve babiških šol v slovenskih deželah do današnjih dni izšlo 15 babiških učbenikov (Kralj, 2004). Izpostavili bomo tri: prvi učbenik v slovenskem jeziku je izšel že leta 1788. Drugo učno knjigo za babice je napisal dr. Janez Matošek, iz češčine in nemščine jo je na njegovo prošnjo prevedel pesnik Valentin Vodnik. »Prevod je bil tako posrečen, da imamo lahko Makovca in Vodnika za očeta slovenske porodniške terminologije. Valentin Vodnik v tem učbeniku porodniških izrazov ni umetno skoval, temveč jih je vzel iz ust naših babic, mater in domačih zdravnikov ... Knjiga je veljala kot učbenik ne le v Ljubljani, ampak ... do leta 1860 tudi v Trstu ...« (Kralj, 2004, str. 8). In nazadnje navajamo še učbenik dr. Alberta Valente z naslovom Učna knjiga za babice, ki ga je pri svojem študiju uporabljala bab'ca Marija.

V več člankih smo našli podatek, da so se babice na tržaški babiški šoli lahko izobraževale v slovenskem jeziku do leta 1924. (Lavrič, 1953, Kralj, 2004, Borisov, 1980). Marija Dobrila je bila v predzadnji ali celo zadnji generaciji študentk babištva, ki jim je bil omogočen pouk v domačem jeziku.

Slika 9: Zapiski Marije Dobrila (osebni arhiv Silve Bonassin).

Zaposlila se je istega leta, ko je zaključila študij. Njeno prvo delovno mesto je bilo v vasi Slivje. Izvedeli smo, da je v tridesetih letih nekaj časa živela pri družini Kocjančič v Materiji. Gospa Anica nam je povedala, da je bila bab'ca Marija zelo prijazna z njimi. Spominja se, kako je njo in njenega brata Stojana peljala na miklavževanje (Benčič, 1930, Materija).

Kasneje se je preselila nazaj v svojo rojstno hišo v Hrpeljah. Podatka o letu preselitve nismo našli, zagotovo pa je v tukaj živela od leta 1941 dalje, kajti tega leta se je k njej preselila njena vnukinja.

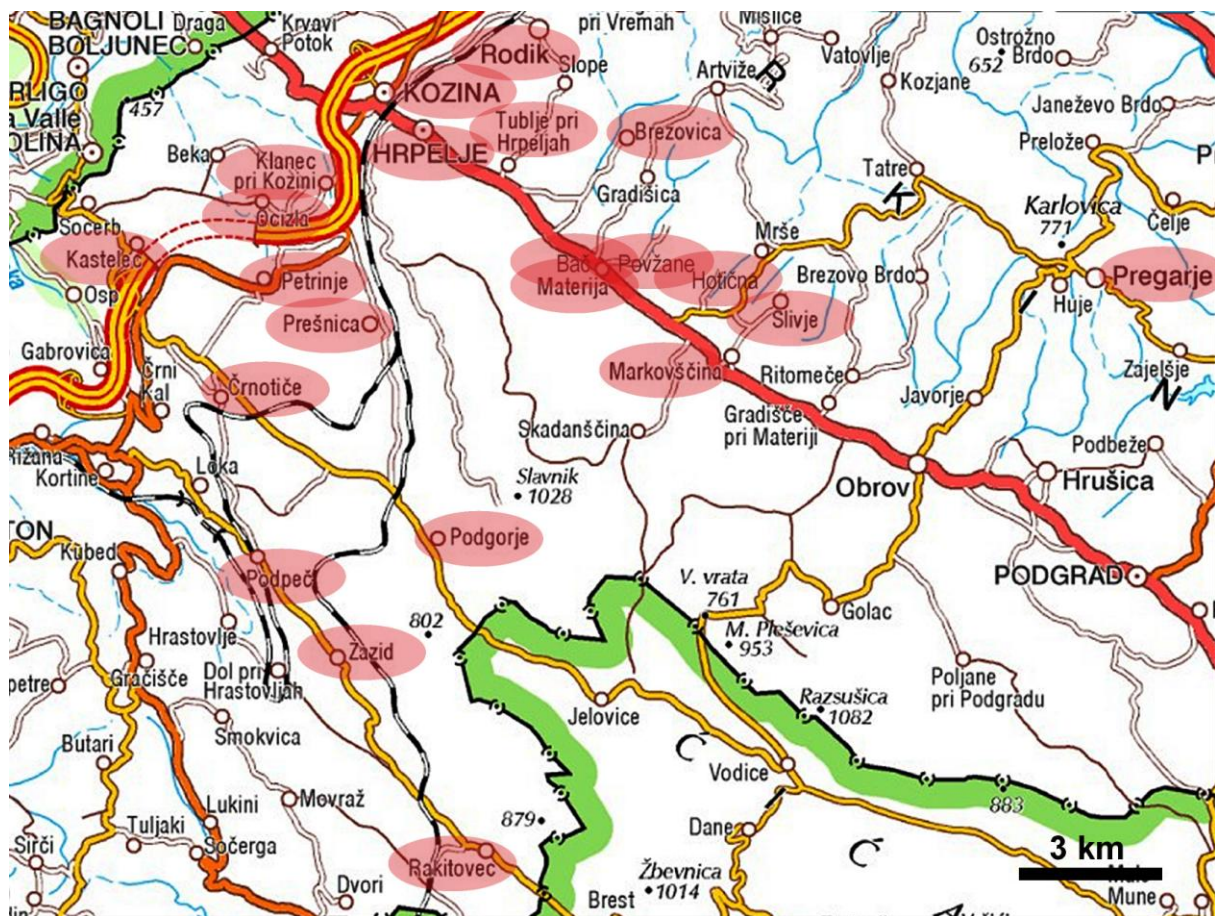
Slika 10: Karamonova hiša v današnjih dneh (fotografirali člani zgodovinskega krožka, februar 2011).

Slika 11: Učenci zgodovinskega krožka pred Karamonovo domačijo (februar 2011).

Po bab'co Marijo so prihajali sorodniki ali sovaščani porodnic podnevi in ponoči. Največkrat je morala priti do porodnice peš, včasih so jo prišli iskat z vozom. Vendar se to ni zgodilo prav pogosto, saj je bilo le nekaj posameznikov v teh krajih, ki so bili dovolj premožni, da so imeli voz in vprežno žival.

V njeno delovno področje so sodili tudi kraji, ki ležijo ob železniški progi Kozina-Koper. Ko je morala na porod v te kraje, ji je bila pot olajšana, saj se je lahko peljala z vlakom.

Slika 12: Zemljevid delovnega področja bab'ce Marije (1946-53). Označeni so kraji, kjer je pomagala pri porodu.

Na zemljevidu lahko vidimo, da je bilo njeno delovno področje zelo obsežno. Na jugu je segalo do vasi Rakitovec, na zahodu do vasi Kastelec, na severu do Rodika in vzhodu do Pregarij. Vendar so na zemljevidu označeni le kraji, kjer je bab'ca Marija opravljala svoje delo v zadnjih sedmih letih svojega službovanja. Najbrž bi bil seznam krajev še daljši, če bi našli še podatke o porodih med leti 1922-1945.

Ko je odhajala na porod, ni vedela, kdaj se bo vrnila, saj je bilo vse odvisno od poteka poroda. Zgodilo se je tudi, da so jo po končanem porodu takoj poklicali k drugi porodnici. Njena vnukinja (takrat stara štiri-osem let) jo je čakala doma kar sama. Če je bab'ca Marija odšla po opravkih od doma, je to vedno sporočila svojim sosedom. Tako je poskrbela, da je bila vedno dosegljiva, ko so jo potrebovali pri porodu.

Gospa Silva se tudi spominja, da je nona na koledarju redno preverjala, kdaj bodo lunine mene, saj je bilo v tistih dneh bistveno več porodov. Zato se takrat ni nikoli lotila kakšnega večjega dela v hiši ali na njivi.

Ko je odhajala k porodu, je s seboj vedno nosila torbo s pripomočki, med katerimi je bil najpomembnejši leseni stetoskop, s katerim je preverjala srčni utrip dojenčka v maternici. V torbi je bila priprava za klistiranje, posebne škarje za rezanje popkovine, klobčič vrvice za prevezo popka, steklena brizgalka (siringa), mala kovinska škatla za sterilizacijo ter majhen alkoholni kuhalnik. Med pripomočki so bili še gaza, vata, steklenička alkohola in razkužilo lizoform. V torbi je bil vedno tudi sladkor, ki ga je bab'ca dajala porodnicam, ko jim je med porodom zmanjkalo moči.

Slika 13: Skica instrumentov, ki jih je bab'ca Marija nosila v torbi (po spominu narisala Silva Bonassin). Predmet št. 1: priprava za klistir, št. 2: škarje za rezanje popkovine, št. 3: steklena briga (siringa), št. 4: leseni stetoskop, št. 5: kovinska škatla za sterilizacijo, št. 6: alkoholni kuhalnik.

Bab'ca je hodila k porodnicam tudi po porodu, saj je morala preveriti stanje dojenčka in matere. Včasih je na službeni obisk vzela s seboj tudi vnukinjo. Zelo dobro se spominja obiska v Rakitovcu. Pred hišo, v kateri je bila mati z novorojenčkom, ju je pričakalo več otrok. Vsi so bili snažni in urejeni. V hiši je bila le ena soba, v njej je živela družina skupaj s kozami in svinjo. Bivalni prostor, kjer je bila tudi postelja, na kateri sta ležala mati in dojenček, je bil ločen od živali z nizko leseno ograjo. Presenetilo jo je, da je bilo v hiši vse čisto, urejeno in ni bilo čutiti vonja po živalih, kljub temu da je mati pred nekaj dnevi rodila in še vedno ležala v postelji. Ko je hodila po vaseh, je pomagala tudi ljudem, ki so imeli zdravstvene težave. Seveda so jo za nasvet največkrat spraševale ženske, ki so imele težave z rodili.

Vse porode, ki jih je vodila v času po drugi svetovni vojni, je skrbno zapisovala v poseben zvezek. Ohranili so se le zapiski o porodih, ki jih je opravila med leti 1946-1953. Pred tem letom ni bilo med njeno zapuščino drugih porodnih zapisov. Menimo, da jih je vodila vsa leta svojega službovanja, vendar jih je v času italijanske oblasti verjetno oddajala pristojnim službam. V obdobju po drugi svetovni vojni, v času nove države, pa oblasti niso zahtevale, da babice - porodničarke pošiljajo podatke o opravljenih porodih. Zato so ostali shranjeni in so danes lahko vir naše raziskave.

Tabela 1: Število porodov v posameznih letih

Leto	Število porodov
1946	15
1947	49
1948	39
1949	50
1950	37
1951	36
1952	39
1953	20

V porodnih zapiskih, ki jih je vodila po posameznih letih, so navedeni porodi po časovnem zaporedju. Leta 1946 je ob vsakem porodu zabeležila kraj, datum, priimek staršev, hišno številko in spol novorojenčka. Leta 1947 je poleg zgoraj navedenih podatkov dodala še ime in priimek otroka, uro rojstva, ime in priimek matere, ime očeta in njuno starost. Od leta 1948 je v seznamih poleg prej omenjenih podatkov zapisano še trajanje poroda in očetov poklic.

Ma leto 1948

1	2.1.48 ob 8.30	28	33 min. Pač
2	5.1.48 ob 1.50	32	Bucuronia
3	14.1.48 ob 12.45	22	24. let. Petar
4	24.1.48 ob 14.40	24	25 let. Petrinje
5	14.2.48 ob 20	22	25 let. Lovčar
6	14.2.48 ob 10.15	34	30 let. Podgorje
7	24.2.48 ob 11.30	27	29 let. Podgorje
8	24.2.48	27	34 let. Petrinje + Kalamit
9	3.3.48 ob 23	21	36 let. 12 let. Kramar
10	Rojeno mrtvo 5.4.48 ob 7.30	20	24 let. Materija
11	7.4.48 ob 20.30	28	33 let. Lovčar
12	9.4. ob 3.45	34	let. Hrpelje
13	11.4. ob 20.30	28	let. Kalamit
14	21.4. ob 21.40	24	let. 33 let. Tublje
15	Rojeno mrtvo 6.5.48 ob 11.40	28	let. 32 let. Kramar
16	12.5.48 ob 11.5	20	25 let. Tublje
17	13.5.48 ob 21.5	29	let. 35 let. Kramar
18	15.5.48 ob 4.50	21	let. 21 let. Podgorje
19	22.5.48 ob 20.25	21	let. 35 let. Kramar
20	26.6.48 ob 18	26	29 let. Kramar Bucuronia

Slika 14: Zapis v prodnem zvezku iz leta 1948 (osebni arhiv Silve Bonassin). Osebnne podatke (ime in priimek novorojenčka, materino in očetovo ime ter hišno številko) smo zbrisali zaradi varovanja osebnih podatkov.

Iz leta 1953 je ohranjen zadnji seznam porodov, ki jih je vodila bab'ca Marija. Gospa Silva sicer ni prepričana, vendar meni, da se je nona tega leta upokojila. Po upokojitvi je še naprej živela v Hrpeljah, aktivno se je udeleževala družabnega življenja v vasi.

Slika 15: Bab'ca Marija Karamonova deli kolač žensкому delu »grdogledcev« na poroki Danile Pavlove⁵ (osebni arhiv Vladimirja Grželja).

Marija Dobrila, med ljudmi poznana kot Karamonova bab'ca, je umrla 1978 v Domu upokojencev v Sežani, pokopana je v Hrpeljah (Povzeto po pismu Silve Bonassin).

O bab'ci Mariji Karamonovi sta nam pripovedovali tudi dve naši pričevalki. Spominjata se je kot dobre, strokovno zelo usposobljene bab'ce, potrpežljive, prijazne, odločne in pogumne ter včasih tudi stroge osebe. Ljudje so jo zelo cenili (Babuder, 1922, Bač pri Materiji in Benčič, 1930, Materija).

Ena izmed naših pričevalk je rodila prav ob pomoči bab'ce Marije. Gospa ima tri otroke, prva dva je rodila ob pomoči »italijanske bab'ce«, ki je živela v Materiji. Pri tretjem porodu pa so poklicali na pomoč bab'co Marijo. V Hrpelje jo je šel iskat njen mož, po njo se je odpeljal s sposojenim avtomobilom. Bil je namreč poklicni šofer in avtomehanik, v tistem času edini v

⁵ V Hrpeljah je bil običaj, da so se vsi vaščani pred poroko zbrali pred nevestino hišo, opravljali ženina in nevesto ter ob tem grdo gledali (zato »grdogledci«). Moški in ženske so bili v ločenih skupinah. Po poročnem obredu so se vrnili pred hišo, takrat sta mladoporočenca prinesla vsak svoj kolač s »konfeti«. Nevesta ga je izročila najstarejši in najspretnjši ženski med ženskim občinstvom, ženin najstarejšemu moškemu. Ta dva sta kruh razrezala in razdelila ostalim »grdogledcem«.

teh krajih. Obema bab'cama je pri vseh treh porodih priskočila na pomoč njena mama. Spominja se, da je pri porodu bab'ca potrebovala čisto, zlikano rjuho in brisače ter lonec tople vode. Še pred porodom je v Trstu kupila posebno blago, iz katerega je zašila plenice. Bab'co Marijo je zelo pohvalila, porod je vodila zelo strokovno in z njo je bila zelo potrpežljiva. Nekaj dni po porodu je prišla še enkrat na obisk. Pregledala in stehtala je dojenčico. Posebnih nasvetov o tem, kako naj ravna z otrokom, pa gospa ni potrebovala, saj je bila punčka že njen tretji otrok (Babuder, 1922, Bač pri Materiji).

Pri porodu, ki ga je vodila bab'ca Marija, je bil po nesrečnem ali srečnem naključju prisoten tudi naš pričevalc Vladimir Grželj. Poroda se spominja tako: *« Ko je rojevala sosed, so k porodu poklicali tudi mojo mamo. Ne vem sicer kako, vendar skupaj z njo se mi je uspelo pritihotapiti v zgornje nadstropje, v spalnico, kjer je potekal porod. Pri porodnici sta bili že njena tašča in bab'ca Marija. Na mizi so bile čiste rjuhe, brisače in velik lonec vroče vode. Skril sem se v kot in opazoval. Bab'ca je imela oblečen predpasnik. Bilo je dosti krvi in kričanja. Bab'ca je nekajkrat povzdignila svoj glas. Ko se je dojenček rodil (bil je fantek), ga je bab'ca prišla za nogi, udarila po ritki, da je zajokal. Takoj zatem se je iz spodnjih prostorov, kjer je čakal oče s prijatelji, zaslišal smeh in nazdravljanje s kozarci. Potem me je bab'ca opazila. Prijela me je za ušesa in zapodila iz sobe. Bilo mi je zelo nerodno in neprijetno, saj porod ni potekal tako lepo, kot sem si sam predstavljal. O tem dogodku smo se kasneje doma še resno pogovorili » (Grželj, 1940, Hrpelje).*

Pričevalke so nam povedale, da so v primeru zapletov med porodom ženske odpeljali najpogosteje v porodnišnico v Trst (Babuder, 1922, Bač pri Materiji in Benčič, 1924, Hrpelje), včasih tudi v Koper (Cergol, 1922, Velike Loče). Mnoge se niso nikoli več vrnile domov.

Marija Babuder se spominja sovaščanke, ki ji bab'ca pri porodu ni znala pomagati, zato jo je napotila v tržaško porodnišnico. Ker takrat ni bilo reševalnih vozil, so jo odpeljali s tovornjakom. Na prikolico so namestili žimnico in nanjo polegli porodnico. Marijin mož, ki je vozil tovornjak, je svoji ženi kasneje pripovedoval, da je gospa med prevozom zelo trpela. Vendar se je ta porodna zgodba zaključila srečno, saj se je čez nekaj dni vrnila domov z zdravim dojenčkom (Babuder, 1922, Bač pri Materiji).

Poleg bab'ce Marije so našim pričevalkam pri porodu pomagale še druge ženske. Pri dveh porodih je pomagala »italijanska« bab'ca, ki so jo v Materijo namestile italijanske oblasti. Menimo, da je imela za opravljanje svojega dela ustrezno izobrazbo (Babuder, 1922, Bač pri Materiji). Gospe iz Velikih Loč je pri prvih dveh porodih pomagala kar sosed, saj je

porodnico porod obakrat prehitel. Bab'ca je prišla pogledat porodnico in dojenčka naslednji dan. Pri tretjem porodu je prišla bab'ca »ob pravem času«. Na žalost se gospa ne spominja, kako se je bab'ca imenovala (Cergol, 1922, Velike Loče). Gospe Anici pa je pri prvem porodu pomagala njena sorodnica, sicer takrat že upokojena Midretova bab'ca (Benčič, 1924, Hrpelje).

Dogajalo se je, da je porod prehitel ženske nepripravljene: pričevalka je povedala, da je njena prijateljica rodila ob poti, ko se je vračala domov (Cergol, 1922, Velike Loče). Druga se spominja zgodbe, da je ženska iz Artviž rodila dvojčka prav tako ob poti, in sicer pri kapelici v bližini Brezovice (Babuder, 1922, Bač pri Materiji).

V zadnjih mesecih nosečnosti so nekatere ženske pripravile vse pripomočke, ki jih je bab'ca potrebovala med porodom. Pripravile so čisto, zlikano rjuho in brisače ter lonec, v katerem so grel vodo. V Trstu so kupile povoje in posebno blago, iz katerega so same sešile plenice. (Babuder, 1922, Bač pri Materiji).

Bab'co so šli ob začetku popadkov v vseh primerih iskat možje porodnic. Navajamo, kako so prišli po bab'co iz vasi Velike Loče in Materija. V ostalih primerih je bila bab'ca blizu, saj je živela v isti vasi. Gospe iz obeh vasi sta rodili konec 40. let 20. stoletja, v času, ko v teh dveh vaseh še ni bilo telefonov. Mož gospe Cergol je odšel v Hrpelje peš (12 kilometrov) (Cergol, 1922, Velike Loče). Mož gospe Babuder se je po bab'co Marijo odpeljal z izposojenim avtomobilom (Babuder, 1922, Materija).

Vse pričevalke so povedale, da je poleg bab'ce bila pri porodu vedno še ena oseba. Pri vseh porodih gospe Babuder je pomagala njena mama, gospe Cergol soseda in gospe Benčič njen mož (Babuder, 1922, Bač pri Materiji, Cergol, 1922, Velike Loče in Benčič, 1924, Hrpelje).

Medtem ko se dve pričevalki ne spomnita pripomočkov, ki so jih bab'ce uporabile pri porodu, se gospa Benčič spominja, da je bab'ca imela rokavice in da je za rezanje popkovine uporabila posebne škarje. (Benčič, 1924, Hrpelje). V dveh primerih sta pričevalka in pričevalec povedala, da si je bab'ca preden je začela z delom, oblekla bel predpasnik (Benčič, 1924, Hrpelje in Grželj, 1940, Hrpelje).

Po porodu je bab'ca novorojenčka umila, stehala na domači tehtnici, oblekla ali ga kar zavila v rjuho in ga dala v naročje materi (Babuder, 1922, Bač pri Materiji in Cergol, 1922, Velike Loče). Pri porodu gospe Benčič je morala Midretova bab'ca, takoj ko je prerezala popkovino,

pomagati novorojenčku z umetnim dihanjem. Ko je dojenček zadihal in zajokal, ga je umila, obrisala, zavila v rjuho in predala mami (Benčič, 1924, Hrpelje).

Dve porodnici sta navedli, da so po porodih ležale v postelji en teden. Zanju sta skrbeli njuni mami (Benčič, 1924, Hrpelje in Babuder, 1922, Bač pri Materiji). Gospa Cergol pa ni imela nikogar, ki bi ji pomagal. Tašča, ki je živela z njimi, je bila bolna, zato je morala skrbeti zanjo. V postelji je ležala le na dan poroda. Naslednji dan je že morala sama skrbeti za vso družino (Cergol, 1922, Velike Loče).

Nekaj dni po porodu so prišle bab'ce na obisk k vsem našim pričevalkam. Pregledale so dojenčke in jih stehtale na domači tehtnici (Babuder, 1922, Bač pri Materiji). Gospa Benčič ni imela mleka, zato ji je bab'ca svetovala, naj hrani dojenčka z razredčenim kozjim mlekom in posebej pripravljeno ječmenovo vodo (Benčič, 1924, Hrpelje). Gospa Cergol se spominja bab'činih nasvetov, kdaj in kako naj hrani dojenčka, kdaj ga mora dati spat (Cergol, 1924, Velike Loče).

Ko smo pri gospodu Grželju pregledovali arhiv starih hrpeljskih fotografij, smo našli slike, na katerih so bila oblačila za novorojenčke. Povedal nam je, da so vsa oblačila uporabljali v Hrpeljah v drugi polovici 20. let 20. stoletja. Oblačila so del osebnega arhiva gospoda Evgena Dobrile iz Hrpelj.

Slika 16: Oblačila za dojenčke, v uporabi v Hrpeljah v obdobju 20. let 20. stoletja (osebni arhiv Evgena Dobrile, fotografije iz arhiva Vladimirja Grželja). 1: otroška majica, 2: slinček, 3: hlačke, 4: rokavičke, 5: krilce, 6: kapica.

5. 4 Babice od sredine 50. do začetka 60. let 20. stoletja

V Zdravstvenem domu Hrpelje so nam patronažne sestre povedale, da je bila gospa Tončka Jug zadnja bab'ca v teh krajih, ki je še vodila porode na domu. Danes živi v Gorjah pri Bledu, zato nam je podatke, ki smo jih potrebovali za nalogo, posredovala v telefonskem pogovoru.

Povedala nam je, da je v Hrpeljah delala kot babica in patronažna sestra od leta 1958-1982. Šolo za babice je končala v Ljubljani. Bab'co Marijo Karamonovo je poznala, vendar z njo ni nikoli delala, saj se je upokojila že pred njenim prihodom. Ko je prišla v Hrpelje, sta na našem območju delovali dve bab'ci. Spominja se, da so ženske iz Hrpelj in Kozine v času njenega prihoda že rojevale v postojnski ali koprski porodnišnici. Medtem pa so ženske iz brkinskih vasi še vedno rojevale doma. Kmečke ženske takrat še niso imele urejenega zdravstvenega zavarovanja. To je pomenilo, da so stroške poroda v porodnišnici morale plačevati same. Porod na domu s pomočjo babice pa je bil brezplačen. V primeru kompliciranega poroda jih je gospa Tončka napotila v porodnišnico Koper. V sredini 60. let 20. stoletja so v takratni Jugoslaviji zdravstveno zavarovali tudi kmečko prebivalstvo in od takrat je država krila stroške poroda v porodnišnici tudi kmečkim ženskam. Zato od sredine 60. let ni več vodila porodov na domu, saj so od tedaj vse ženske odhajale rojevat v porodnišnice. Le včasih se je še zgodilo, da je žensko prehitel porod doma ali na poti v porodnišnico. Vendar so jih po porodu vedno odpeljali v porodnišnico. Povedala je tudi, da je ob začetku njenega službovanja vladala v teh krajih huda revščina. Matere si niso mogle privoščiti oblekic za dojenčke. Tem ljudem je skušala čim bolj pomagati, prinašala jim je rabljena oblačilca, plenice, včasih tudi vozičke in posteljice (Jug, 1936, Gorje pri Bledu).

Podatki, ki nam jih je zaupala gospa Tončka Jug, se ujemajo s podatki, ki smo jih dobili na upravni enoti Hrpelje. V Rojstni matični knjigi za naselje Hrpelje je razvidno, da so v začetku 50. let 20. stoletja ženske še rojevale na domu ob pomoči bab'ce, potem pa je v knjigi vsako leto zabeleženih več rojstev v porodnišnicah. Zadnji vpis, kjer je navedeno, da je porod potekal na domu, je iz leta 1957. Nato pa je zapisov o porodih na domu le malo, še to le v primerih, ko je porod presenetil bodoče matere. Ženske iz naših krajev so rojevale v porodnišnici v Kopru ali Postojni.

V Rojstni matični knjigi za kraj Obrov (v njej so tudi podatki za brkinske vasi) je zabeleženo, da je večina žensk v tem okolišu še leta 1960 rojevala na domu.

6 ZAKLJUČEK

Bab'ce so imele v družbi vedno poseben položaj. Ljudje so jih cenili in spoštovali, včasih poimenovali tudi »modre žene«.

Šolanih babic je bilo na podeželju premalo, zato so bila njihova delovna področja zelo obsežna. Ob tem moramo še poudariti, da bab'ce do začetka 60. let 20. stoletja niso imele lastnega prevoznega sredstva. Vsi ti razlogi so botrovali k dejstvu, da so bab'ce do večine porodnic prihajale peš. Poleg tega po vaseh ni bilo telefonov, zato je potekalo obveščanje bistveno počasneje kot poteka v današnjih časih. Bab'ce so morale biti na razpolago ves čas. K porodu so jih lahko poklicali kadarkoli, tudi ponoči. Delo, ki so ga opravljale je bilo odgovorno, zahtevno in naporno. Pomagale so materam pred, med in po porodu, poskrbele za novorojenčka in kasneje tudi preverjale, kako dete napreduje ter mati okreva. Poleg tega so pomagale tudi vsem ostalim, ki so imeli zdravstvene težave. Na podeželju so bile pogosto edine osebe, ki so imele nekaj strokovnega znanja o medicini. Bolnišnice in zdravniki so bili le v večjih mestih. Delo terenskih babic se je spremenilo v začetku 60. let 20. stoletja, v času, ko so začele ženske večinoma rojevati v porodnišnicah.

Našo nalogo zaključujemo s pesmijo Rojstvo, v kateri Tone Pavček opeva čarobnost porajanja novega življenja. Čeprav je bilo delo babic težavno, naporno in odgovorno, je bilo ob srečnem izteku poroda vedno znova nagrajeno s čudežnostjo tega posebnega dogodka, pospremljeno z veseljem in svetlimi pričakovanji za novorojeno bitje.

Rojstvo

*Stopite narahlo kakor v copatih
naravnost pri glavnih vratih
v ta lepi dan, kot bi šli v pesem.*

*Svet naokrog je vabljev in vonljiv,
čudno resen in nemalo slovesen:
Nekdo se je pravkar rodil.
In to je najlepša pesem.*

*Stopite narahlo in pustite k nebesom
odprta vrata.
Naj skozi nje lije botrinja bogata –
novorojenčeva pesem.
(Tone Pavček)*

7 LITERATURA IN VIRI

7.1 Literatura

- Bleicken, J. (1976). Svetovna zgodovina od začetkov do danes. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Borisov, P. (1995). Ginekologija na Slovenskem od začetkov do 80. let 20. stoletja. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Cencič, M. (1997). TIGR. Slovenci pod Italijo in Tigr na okopih v boju za narodni obstoj. Kras in Vipavska dolina. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Gombač, B. (1996). Slovenija, Italija. Od preziranja do priznanja. Ljubljana: Debora.
- Grželj, V. (2004). Kronika Hrpelj : ob 700-letnici prve pisne omembe Hrpelj. Hrpelje: Kulturno zgodovinsko društvo.
- Kacin Wohinz, M. (2004). Vivere al confine: sloveni e italiani negli anni 1918 – 1941. Gorica: Goriška Mohorjeva družba.
- Košir, T. (2003). Babištvo na Loškem : pregled od začetkov do leta 2000. Škofja Loka: Zdravstveni dom.
- Lavrič, V. (1953). 200 let ljubljanske babiške šole. Ljubljana: Babiška šola.
- Möderndorfer, V. (1964). Ljudska medicina pri Slovencih. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Vidic, M. (ur) (2000). Ilustrirana zgodovina Slovencev. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

7.2 Spletni viri

Kovačič, K. Porodna babica šantla Ana iz okolice Trsta in njena zapuščina. 1997. (Citirano januar 2011.) Dostopno na spletni strani:

http://www.etno-muzej.si/pdf/0354-0316_7_kovacic_porodna.pdf.

Rožman, I. Zgodovinski oris babištva na Slovenskem in porodna pomoč v fari Velike brusnice na Dolenjskem od 1840 do 1945. 1997. (Citirano januar 2011.) Dostopno na spletni strani:

http://www.etno-muzej.si/pdf/0354-0316_7_rozman_zgodovinski.pdf.

Kralj, B. Ob 250-letnici babiške šole v Ljubljani – zgodovinski oris. 2003. (Citirano januar 2011.) Dostopno na spletni strani:

http://www.obzornikzdravstvenenege.si/Celoten_clanek.aspx?ID=ec8af2d9-a8a1-4f45-9155-f02337b0815e.

7.3 Pisni viri

Bonassin, S. (2011): Pismo, v katerem je zapisala spomine na Marijo Dobrila, knjižnica OŠ DBB Hrpelje.

Grželj, V. Zapiski o babicah v Hrpeljah, knjižnica OŠ DBB Hrpelje.

Rojstna matična knjiga za naselje Hrpelje, od 1950 do 1960.

Rojstna matična knjiga za naselje Obrov, od leta 1950 do leta 1960.

7. 4 Pričevalec in pričevalke

Babuder, M. (2011): Marija Babuder, 1922, Bač pri Materiji, zvočni zapis in prepis v knjižnici OŠ DBB Hrpelje.

Benčič, A. (2011): Anica Benčič, 1930, Materija, zvočni zapis v knjižnici OŠ DBB Hrpelje.

Benčič, A. (2011): Anica Benčič, 1924, Hrpelje, zapis v knjižnici OŠ DBB Hrpelje.

Bonassin, S. (2011): Silva Bonassin, 1937, Vodnjan, telefonski pogovor.

Cergol, M. (2011): Marija Cergol, 1922, Velike Loče, zapis v knjižnici OŠ DBB Hrpelje.

Grželj, V. (2010): Vladimir Grželj, 1940, Hrpelje, zvočni zapis v knjižnici OŠ DBB Hrpelje.

Jug, T. (2011). Tončka Jug, 1936, Gorje pri Bledu, telefonski pogovor, zapis v knjižnici OŠ DBB Hrpelje.

8 PRILOGE

Priloga 1: Vprašalnik

V letošnjem šolskem letu v okviru zgodovinskega krožka pripravljamo raziskovalno nalogo na temo »Vloga žensk v preteklosti«, ki jo na državni ravni organizira Zveza prijateljev mladine Slovenije. Zanima nas delo babic - porodničark v času od konca 1. svetovne vojne sredine 50. let 20. stoletja. To področje je zelo slabo raziskano, zato moramo informacije zbrati z vašo pomočjo. Prosimo vas, če nam lahko odgovorite na zastavljena vprašanja in nam s tem pomagate zbrati potrebne podatke.

Potrebujemo vaše podatke:

- Ime in priimek: _____
- Datum in kraj rojstva: _____
- Bivališče: _____
- Kraj in datum intervjuja: _____

VPRAŠALNIK

1. Ali morda poznate anekdoto/zgodbo iz naših krajev o tem kako »pridejo« otroci na svet?
2. Koliko otrok imate? (Napišite tudi njihovo ime in datum rojstva)
3. Ali vam je kdo razložil kako poteka nosečnost in porod? Ste se na porod kaj pripravljali?
4. Kje je bila takrat vam najbližja porodnišnica?
5. Kje so se rodili vaši otroci?
6. Kdo vam je pomagal pri porodu?

7. Če vam je pomagala pri porodu babica-porodničarka: kdo jo je poklical oz. če ni bilo telefona kdo ji je sporočil, da rojevate, kako je prišel do nje? (s prevoznim sredstvom, peš). Kako je babica prišla do vas?
8. Je babici še kdo priskočil na pomoč, ko ste rojevali?
9. Kako je potekal vaš porod?
10. Ali se še spomnite kakšne »pripomočke« je babica uporabila pri porodu? Se spomnite kaj je bila babica pri porodu oblečena?
11. Ali so porodnico odpeljali v porodnišnico, poklicali zdravnika (če je prišlo med porodom do zapletov)? Se morda spomnite, če je katera izmed vaših znank imela težave med porodom? Kaj se je storilo v takem primeru?
12. Kako je babica poskrbela za novorojenčka? (kaj je naredila takoj po porodu)
13. Ali vam je babica svetovala kako morate ravnati z novorojenčkom? Se morda spomnite katerega od njenih napotkov? (hrana, pijača, ležanje)
14. Ali je kdo skrbel za vas po porodu? Koliko časa ste ležali v postelji?
15. Ali vas je babica po porodu še kdaj obiskala na domu?

Zahvaljujemo se vam, ker ste si vzeli čas za naš vprašalnik in bili naša pričevalka.

Slikovno gradivo: DA

NE

PREJEL(A) datum: _____

VRNIL(A) datum: _____

Priloga 2: Kazalo in nekaj zanimivih strani iz Učne knjige za babice, učbenika, ki ga je pri študiju uporabljala Marija Dobrila (osebni arhiv Silve Bonassin).

Kazalo.

Uvod	Stran 1
Prvi del.	
Sestava človeškega telesa in ženskih spolovil.	
Prvi oddelek.	8
Sestava človeškega telesa.	
Drugi oddelek.	
Sestava ženskih spolovil.	
I. Ženska medenica	12
1. Njeni posamezni deli	12
2. Medenica kot celota	16
a) Velika medenica	16
b) Mala medenica	16
3. Podoba in lega medenice	18
II. Mehka ženska spolovila	20
1. Vnanja mehka spolovila	20
1. Prsi	20
2. Sramnica	20
2. Notranja mehka spolovila	21
1. Maternična nožnica	22
2. Maternica	22
3. Maternične cevi	23
4. Jajčnika	24
3. Razvoj in delavnost spolovil	24
Drugi del.	
Nosečnost in porod v zdravem stanju, pravilna otročja postelja, novorojenček in dojenček.	
Prvi oddelek.	
Zdrava nosečnost.	
I. Nosečnost sploh	26
II. Doba nosečnosti	27

Predgovor k drugi izdaji.

Ker se je moja učna knjiga vpeljala tudi na učenem zavedu za babice v Trstu in se bo tedaj potrebovalo več iztisov, sem bil primoran prirediti novo izdajo. Splošno nisem mnogo izpreminjal, vendar pa sem moral nekatere oddelke zaradi lažjega razumevanja pri poduku preurediti, marsikaj vstaviti, zlasti pa v jezikovnem oziru mnogo popraviti. Na tem mestu se najlepše zahvaljujem gospodu c. kr. vladnemu svetniku profesorju dr. Egidiju Welpnerju, ki mi je šel s pobudo in nasveti na roko. Najljudnejšo zahvalo izrekam gospodu c. kr. vladnemu svetniku profesorju dr. Piskačku, ker mi je zopet prepustil velik del slik iz svoje učne knjige in mi dovolil, da smem prilogo njegove knjige »Kako se varujemo raka« prevzeti tudi v svojo knjigo. Dalje se najlepše zahvaljujem svojemu tačasnemu asistentu dr. Benjaminu Iparcu za njegovo požrtvovalno delo in velik trud pri popravilu tiskovnih pol in g. profesorju dr. Rudolfu Moletu za njegovo utrudljivo delo pri jezikovni popravilni rokopiesu.

V Ljubljani, meseca januarja 1911.

pl. Valenta.

	Stran
III. Izpremembe v nosečnosti	27
A. Izpremembe v životu sploh	27
B. Izpremembe na spolovilih	28
a) Na maternici	28
b) Na nožnici in sramnici	30
c) Na jajčnikih, jajčnih vodilih, na materničnih vezikih	30
d) Na prsih	31
e) Na medenici	31
C. Izpremembe na oplojenem jajcu	31
1. Celotno jajce in minljiva kožica	31
2. Jajčni deli	33
1. Jajčje mrene	33
2. Plodna voda	33
3. Maternična potica	34
4. Popkovina	34
5. Plod	35
3. Godno dete	36
1. Kakšno je sploh	36
2. Posebna znamenja godnega deteta	36
3. Razmerje ploda do svojih posameznih delov in do maternične votline	38
a) Lega plodova	38
b) Postava ploda	39
c) Držanje ploda	39
IV. Kako se spozna nosečnost	40
A. Nauk o znamenjih nosečnosti	40
1. Znamenja nosečnosti	40
a) Negotova znamenja nosečnosti	41
b) Verjetna znamenja nosečnosti	41
c) Gotova znamenja nosečnosti	42
2. Mnogoterja znamenja nosečnosti po posameznih mesecih	42
3. Kako se izve, kako dolgo traja nosečnost	44
B. Nauk o porodolovnem preiskovanju	45
1. Vnanje preiskovanje	46
1. Pregledovanje života	46
2. Otipovanje trebuha	46
3. Prislušanje na trebuhu	47
2. Notranje preiskovanje	48
3. Posebna pravila glede snaznosti in razkuževanja	50
A. Glede svoje osebe	50
I. Snaženje rok	51
II. Razkuževanje	51
B. Glede noseče	51
V. Kako naj živé noseče	52
I. Izpremembe v nosečnosti	55
1. Razdelitev porodov	55
2. Porodne moči	56
1. Popadki	56
2. Potrebušnica	57
3. Porodni mehanizem	57
4. Kako se porod vrši, razdeli in kako dolgo traja	58
1. Porodne dôle	58
2. Prikazni v posameznih porodnih dôleh	59
Prva porodna dôle	59
Druge porodna dôle	60
Tretja porodna dôle	61
II. Zdrav porod	62
Zaglavni porodi	62
a) Zaglavna lega prve postave	62
b) Zaglavna lega druge postave	64
III. Oskrbovanje porodov	65
1. Pravila, po katerih se mora ravnati pri vsakem porodu	65
2. Pravila pri lobanjnih porodih po posameznih porodnih dôleh	67
Prva porodna dôle	67
Druge porodna dôle	69
Podpiranje presredka	69
a) Podpiranje presredka v postranski legi	70
b) Podpiranje presredka v legi vznak	71
Tretja porodna dôle	74
IV. Izpremembe v celém životu	78
V. Izpremembe v spolovilih	79
1. Izpremembe v spolovilih samih	79
a) Na maternici	79
b) Na drugih spolovilih	80
2. Izprememba na prsih	81
3. Kako se spozna, ali je bila žena prvič ali večkrat noseča	82
III. Oskrbovanje otročje postelje	83
1. Postelji in stanica otročnice	83
2. Skrb za telesni počutek	84
3. Skrb za živež in izpraznjenje života	86
4. Kako naj se skrbi za prsi in uredi dojenje	87
a) Splošna pravila	87
VI. Izpremembe v celém životu	78
VII. Izpremembe v spolovilih	79
1. Izpremembe v spolovilih samih	79
a) Na maternici	79
b) Na drugih spolovilih	80
2. Izprememba na prsih	81
3. Kako se spozna, ali je bila žena prvič ali večkrat noseča	82
III. Oskrbovanje otročje postelje	83
1. Postelji in stanica otročnice	83
2. Skrb za telesni počutek	84
3. Skrb za živež in izpraznjenje života	86
4. Kako naj se skrbi za prsi in uredi dojenje	87
a) Splošna pravila	87

VIII

b) Obnašanje pri dojenju	88
c) Kako naj se vede mati, kadar ne doji sama, in kako, kadar otroka odstavlja	89

Četrty oddelek.

Novorojenček in dojenček.	
I. Izpremembe na novorojenčku	89
II. Oskrbovanje novorojenčka in dojenčka	90
1. Prvo oskrbovanje novorojenčka	90
2. Nadaljnje oskrbovanje novorojenčka in dojenčka	91
1. Kako naj se skrbi za popek in kako se odpravijo navadni sledovi poroda	92
2. Skrb za snažnost života	92
3. Reja novorojenčka in dojenčka	94
a) Dojenje otroka po materi ali dojnici	94
b) Volitev in vedenje dojnice	94
b) Umetna reja ali pisanje novorojenčka	96
4. Skrb za počutek novorojenčka in dojenčka	98

Tretji del.**Napačnosti v nosečnosti, pri porodu in v otroški postelji in pa nekatere navadne bolezni novorojenčkov.****Prvi oddelek.**

Napačnosti v nosečnosti.	
I. Splošne bolezni	100
Prigodne bolezni	100
II. Posebni boleštni slučajji, ki jim je vzrok nosečnost	103
1. Boleštni slučajji, ki izvirajo iz prebavljajotih organov	103
2. Težave pri odcejanju vode	104
3. Otoki nog in spolovil	104
a) Vodení otoki	105
b) Otroče žile	105
4. Eklampsija	106
5. Izpremenjena lega spolovil	108
a) Usad in trut maternice	108
b) Navzpred nagnjena maternica	108
c) Navzad nagnjena maternica	109
d) Nožnični truti	110
III. Krvavitve iz maternice v nosečnosti, med porodom in v otroški postelji; raztrgana mehka porodna pota in nosečnost zunaj maternice; mola	111
1. Krvavitve v nosečnosti	112

A. Krvavitve pred 28. tednom nosečnosti	112
a) Vzroki splavov	112
1. Odloček jajca ali maternične potice	112
2. Hude bolezni nosečih	113
3. Napačnosti maternice	113
4. Bolezni ploda; trajno odmiranje ploda	113
b) Pretek in nasledki splavov	113
c) Kako se spozna splav	114
d) Ravnanje pri splavih	115
1. Obvarovalna opravila	115
2. Pospeševalna opravila	116
a) Lokalna opravila	116
Tamponiranje	117
b) Občna opravila	117
B. Krvavitve po 28. tednu nosečnosti	118
Napačni sedež maternične potice	118
1. Globoki sedež maternične potice	119
2. Predleža maternična potica	119
Kako naj se ravna, kadar leži maternična potica na materničnem ustju	121
a) Ravnanje, pri celem mehuruju	122
b) Ravnanje, če je mehur počil	123
C. Krvavitve radi izprjienega jajca (mola)	123
D. Krvavitve med porodom	125
1. Krvavitve v prvi in drugi porodni dobi	125
a) Krvavitve vsled prezgodnje ločitve maternične potice	126
b) Krvavitve vsled napačnega sedeža maternične potice	127
c) Krvavitve vsled raztrganja maternice	127
2. Krvavitve v tretji porodni dobi	128
a) Krvavitve vsled raztrganega materničnega ustja	128
b) Krvavitve vsled raztrganega presredka, nožnice in štegetavka	129
c) Krvavitve vsled prepoznega iztrebljenja maternične potice	130
d) Krvavitve vsled pritrastene maternične potice	131
e) Krvavitve vsled krca materničnega vratu (striktura)	132
f) Krvavitve vsled zaostalih jajčnih mren	133
g) Krvavitve vsled truta prebokinjene maternice	133
h) Krvavitve v otroški postelji	135
F. Nosečnost zunaj maternice	136
Drugi oddelek.	
Napačnosti ob porodu.	
A. Porodne ovire izvirajoče iz matere	138
1. Porodne ovire, izvirajoče iz mehkih spolovil	138
1. Lokalne ovire	138

a) Na sravnici	138	4. Napačno plodovo držanje	180
b) Na nožnici	139	5. Napačna velikost in podoba ploda	181
c) Na maternici	140	II. Napačnosti maternične potice	182
1. Napačno stanje materničnega ustja	140	1. Napačna velikost maternične potice	182
2. Napačne lege in oblike maternice	141	2. Napačno število materničnih potic	182
2. Napačna delavnost maternice pri porodu — nepravi- vilni popadki	141	3. Napačna zveza maternične potice	182
1. Premočni popadki	142	4. Napačna snov maternične potice	183
a) Brezkrtni premočni popadki	142	5. Napačni sedež maternične potice	184
b) Krčni premočni popadki	143	III. Napačnosti popkovine	184
1. Občni krč maternice	143	1. Kadar popkova spredaj leži ali pade naprej	184
2. Štriktura maternice	143	2. Napačna dolgost popkovine	185
3. Preslabi popadki	144	3. Zanižje popkovine	186
Kako naj se ravna s preslabimi popadki	145	4. Vozli popkovine	187
Kako naj se meri medenica	147	5. Zvitek popkovine	187
1. Preprostorna medenica	149	6. Napačni izvir popkovine	187
2. Pretesna medenica	150	IV. Napačnosti jajčijih mren	188
a) Enakomerno stisnjena medenica	150	1. Pretanke jajčje mrene — prezgodnji razpok mehurja	188
b) Ploščnata medenica	151	2. Pretidne jajčje mrene	189
c) Enakomerno stisnjena, ploščnata medenica	153	3. Z maternico zraščene jajčje mrene	189
d) Medenica stisnjena vsled zmehtanih kosti	153	V. Napačnosti plodne vode	189
e) Poševno stisnjena medenica	154	1. Napačna množina plodne vode	190
f) Prečno stisnjena medenica	155	2. Napačne lastnosti plodne vode	190
g) Ostale vrste napačnih medenic	155		
B. Porodne ovire, izvirajoče iz jajca	157	Tretji oddelek.	
I. Napačnosti, izvirajoče iz ploda	157	1. Kako se spozna plodovo življenje v nosečnosti	191
1. Napačni porodni mehanizem pri zaglavljenih legah	158	2. Kako se spozna, če je plod v nosečnosti mrtev	491
a) Obratovanje zaglavljaja navzad	158	3. Kako se spozna smrtna nevarnost ali smrt ploda ob porodu	192
b) Globoko prečno stanje lobanje	159		
c) Vstop s stranico	160	Četrtili oddelek.	
2. Napačne lege ploda	161	1. Kako se oživlja zamrtvi novorojenček	193
1. Obrazne lege	161	2. Ravnanje z zamrtvim novorojenčkom	193
a) Obrazna lega prve postave	161	3. Kako se naj otrok krsti v sili	196
b) Obrazna lega druge postave	163		
c) Napačnosti porodnega mehanizma pri obraznih legah	164	Peti oddelek.	
d) Ravnanje z obraznimi legami	164	O boleznih otročnic in o otrodici.	
2. Čelne lege	165	Lokalne bolezni	198
3. Medenično-končne lege	166	1. Osenjanje bradavič	198
a) Pravilni porodni mehanizem	167	2. Prisad prsi	198
Medenično-končna lega prve postave	167	3. Otok spolovil	198
b) Nepravilni porodni mehanizem	169	4. Poporodno uije	198
c) Ravnanje z medenično-končnimi porodi	170	5. Prisad maternice	199
4. Poprečne in poševne lege	171	Splošne bolezni (otročniška vročica)	200
3. Dvojčki	177	1. Krvno otrovljenje	200

	Stran
2. Vgnojenje krvi	201
3. Splošni prisad trebušnice	202
Kako naj ravna babica pri otročniški vročici	202

Šesti oddelek.

O boleznih in popakah novorojenčkov.

1. Napačnosti na popku	203
2. Oteklina prsec novorojenčkov	204
3. Oseñj in kožni izpuščaji	205
4. Gobice v ustih	205
5. Motenja v prebavljanju	206
6. Zlatenica novorojenčkov	206
7. Gnojno vnetje oči	207
8. Prirojene popake	207
9. Krvni otok na glavi	208

Četrty del.

Nauk o porodničarskih opravilih.

I. Kdaj in kako se predre plodni mehur	209
II. Kako naj se spravi nazaj popkovina, ki je padla naprej	210
III. Kako se naprej padli udje spravljajo v poprejšnjo lego	210
IV. Porodoslovno obračanje ploda	211
1. Obratjanje na glavo	211
2. Obratjanje na zadnjico	212
3. Obratjanje na nožice	212
a) Obratjanje pri prvotni poprečni legi	213
b) Obratjanje pri naslednji poprečni legi	214
c) Obratjanje pri glavičnih legah	214
V. Kako se izvleče plod	215
1. Kako se plod izvleče za nožice	215
2. Kako se izvleče plod v zadnjični legi	218
3. Kako se izvleče trup, če se je že porodila glava	219
VI. Umetno ločenje posteljice	219
Kako naj se vede babica pri ženskah, ki imajo na spolovilih raka	220

Abecedno kazalo.

Številke pomenjajo stranice.

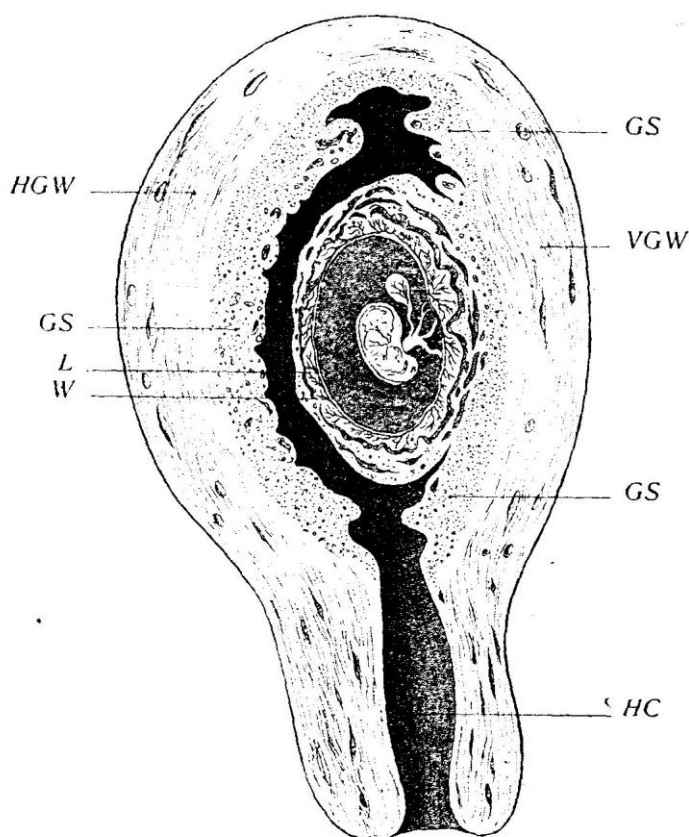
A.	Ā.
Alkohol 4.	cesarski zarez glej zarez.
angleška bolezen glej bolezni.	cev, maternična — glej vodilo.
apnene soli 153.	cima 178.
atonija glej mrtudnost.	cimetova tinktura glej tinktura.
	culjica 99.
	cunjica za popek 66.
	cuzeek 98.
B.	Ā.
Balotirati 60.	Āelna lega glej lega.
Bandlova zatega glej zatega.	Āelnica 37.
beltok glej tok.	Āelo 37.
beljak 107.	Āišča 80, smrdljiva — 199, gnojna — 201.
belotok 119 glej tok.	Ālenek, kolkov — 216.
bijvanje nosečih 54, neprehajajoče — 103, — žolča glej žolč.	Ārevnica 13.
blato otroka 99, zatnjeno — 140.	Ārevo, ozko — široko — 11.
bolečina glave glej glava.	Ārta, ostro bokasta — 13.
bolečina glave — med popadkom 141.	— mejna — 16.
bolezni, nalezljiva — 50, 101, 197, po- — porodna — 197.	— vodilna — 19.
— angliška — 151.	— posrednja trebušna — 28.
— v nosečnosti 100, 113.	Āut 9.
— otročnice glej otročnica.	D.
— novorojenčka glej novoro- — jenček.	Decimeter 5.
boraks 206.	dekagram (deka) 3.
bradavica, srnana — 101.	del, trdi — mehki porodni — 12.
bradavičica 20.	— navzdolnji — navzgor — — sednice 13.
— prekratka — plitva — 54.	— vodoravni — navzdolnji — — srnane kosti 13.
brdca 14.	— nožnični — maternice 23.
brezkrvnost, znamenja — 111.	— veliki — 38.
brizganje vode v nožnico 123, 131.	— naprej ležeči (vodeči — 165)
bula, gnojna — 201.	58 — pritiska 60 — predira — predre 61.
C.	— manjši — 47, 63,
Celsius - toplomer 5.	— jajčji — 49, — zaostane 114.
centimeter 5, centimetрова mera glej — mera.	

- 32 -

kakor kokošje jajce in koncem tretjega meseca kakor pomaranča. Zdaj raste od meseca do meseca, tako, da je koncem desetega meseca 4 do 5 kg težko in je ta čas podobno jajcu, čigar ožji konec je obrjen doli.

Pri tem se tanjša minljiva kožica vedno bolj, tako, da se najde na godnem jajcu komaj še njen sled.

Godno jajce je tedaj sestavljeno: 1. iz jajčnih mren, 2. iz plodne vode, 3. iz maternične potice, 4. iz popkovine in 5. iz ploda.

Pod. 15. Noseča maternica v petem tednu (po Dickinson-u). *VG W* sprednja maternična stena, *HG W* zadnja maternična stena, *HC* struga, *GS* maternična sluznica, *L* usnjenka, *W* vodenka.

— 33 —

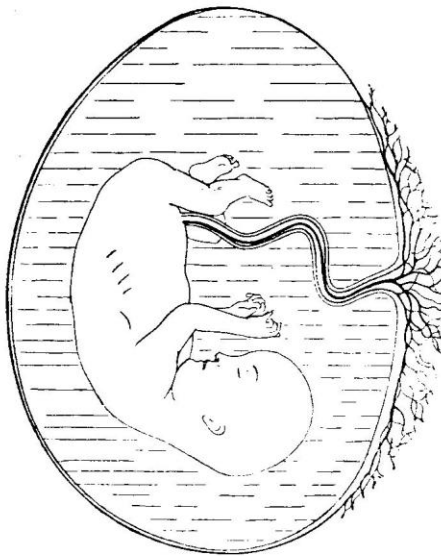
2. Jajčji deli.

1. Jajčje mrene.

§ 56.

Jajce ima dve mreni: usnjenko in vodenko.

a) Usnjenka, zunanja jajčja mrena, je tanka, a precej trdna, rumenkasto rdeča in prozorna. S svojim notranjim gladkim licem je zvezana po ~~rahli piskričasti tkani~~ z vodenko. V začetku nosečnosti poganja iz njenega vnanejšega lica mnogo majhnih kosmičic, ki se končajo v minljivi kožici. Te kosmičice imajo silno veliko krvnih žil, po katerih dobiva jajce svoj prvi živež.

Pod. 16. Deli oplojenega jajčeca.

Pozneje izginejo te kosmičice, samo ondi še ostanejo, kjer se naredi ~~materna~~ potica. Vnanje lice je tedaj radi teh posameznih ostankov kosmičic in minljive kožice hrapavo in negladko.

b) Vodenka leži znotraj usnjenke, je zelo tanka, gladka, belkaste barve in prozorna.

Vodenka obdaja plod in plodno vodo; z njo je prevlečeno notranje lice ~~materne~~ potice, od katere gre do popka.

2. Plodna voda.

§ 57.

V plodni vodi sta plod in popkovina; v začetku nosečnosti je čista, pozneje siratkasta, v nji plava več ali manj

Kako naj se vede babica pri ženskah, ki imajo na spolovilih raka.

§ 316.

Babica ima opraviti samo pri pravilnem porodu in otročji postelji ter streči zdravemu novorojencu in dojenču.

Podučila se je babica o nepravilnostih samo zategadelj, da ve, kdaj je treba poslati po zdravnika. Samo kadar preti nevarnost, sme babica pomagati sama na svojo odgovornost, če more navesti tehtne vzroke za to lastnovoljno postopanje. Vsako zdravljenje je babici strogo prepovedano.

Žalibog je ljudstvo mnenja, da razume babica tudi spoznavati in zdraviti ženske bolezni. Zaraditega in radi sramežljivosti mnogih žensk se zgodi, da vprašajo v lastno škodo tudi nenoseče babico za svet, kadar so bolne na spolovilih. V takih slučajih bi bilo kaznjivo, če bi se drznila babica prevzeti zdravljenje, medtem ko bi njen svet, naj ženska brž vpraša zdravnika, mogel mnogokrat bolno žensko rešiti sigurne smrti.

Takšna slučaja sta n. pr. rak na maternici ali pa na prsih; zakaj te bolezni sta ozdravljivi, a samo z operacijo, če se more ta še pravočasno izvršiti.

Rak na maternici je ena najstrašnejših bolezni pri ženskah. Ženska dobi lahko v vsaki starosti raka, če je kdaj porodila ali ne. Brez strokovnjaške zdravniške pomoči umre taka ženska v kratkem.

Rak na maternici se začne začetkoma navadno brez vsakega znaka in popolnoma brez bolečin. Kadar bolezen traja že nekaj časa, potem nastopijo neredno krvavitve iz maternice in tok iz nožnice. Krvavitve nastopijo vedno bolj pogosto in močnejše, tok postaja smrdeč in gnojen. Bolnica postaja vedno bledejša, jako slaba, suha in izgubi tek do jedi. Bolečine nastopajo navadno le, kadar se bolezen jako razširi. Rak se prime navadno nožničnega dela, ta pa lahko ostane zdrav, medtem ko zboli sluznica maternične votline za rakom. To se zgodi navadno pri ženskah, ki so že izgubile perilo. Če bi se pri kaki ženski, ki ni imela že dolgo časa perila, zopet prikazale